

Col·legi l'Amparo de Berga

Antoni Bach

Havent trobat alguna correspondència i altres documents en el nostre Arxiu Diocesà, referents als antecedents del col·legi l'Amparo, vaig recórrer a l'Arxiu Parroquial de Berga, on també vaig aprofitar documents i els llibres sacramentals per a concretar dades dels Srs. Gironella i els Srs. Giblé. Dades necessàries es troben al Registre de la Propietat, a la Notaria de Berga i altres llocs, on hi hauria molta feina a fer, si es volia fer un treball sobre aquesta institució benèfica i educativa.

Em va interessar el tema del col·legi, perquè la meua mare, Ramona Riu Bonet, hi havia anat de petita, i altres familiars més tard, tots abans de 1932.

Els senyors Gironella i Giblé

Aquestes dues nissagues visqueren a Berga i foren notables pels seus càrrecs oficials i per les seves actuacions benèfiques. Podria ser que haguessin tingut alguna relació familiar o de procedència amb l'antiga casa Gironella, del terme de la vila del mateix nom; també hi havia un bon lligam amb els nobles Gironella, descendents dels barons de Pinós i Mataplana. Ara bé, la família Gironella, com a noble o de barons ja existia en el segle XIV. En la mateixa correspondència de la Vicaria General del bisbat consta que els marquesos de Gironella eren patrons d'un benefici de la comunitat de preveres de Berga. Un fadrí d'aquesta família fou en Francesc de Paula de Gironella, que el 1825 era governador militar de la plaça de Berga. Amb la revolta dels Apostòlics, el 1827, hagué de sortir de Berga cap a la banda de Vic, perquè no disposava de forces suficients per a resistir els atacants antiliberals. Es casà amb Anna Maria de Senespleda (1). El personatge que principalment interessa en aquest estudi és el seu germà

Mariano, fill de Mariano de Gironella i de Francesca de Puig. Teresa de Giblé era filla de Mariano de Giblé (fill de Carles de Giblé i de Teresa Llopis) i de Raimunda de Gironella (filla de Bonaventura de Gironella i de Maria de Bergafeta. Per tant eren parents, i per això necessitaran dispensa eclesiàstica (2).

En el fons notarial de Berga que està en l'A.C.A., hi he comprovat l'existència d'aquestes dues famílies a Berga de molt abans de l'any 1733. La casa dels Gironella era ca l'Antic del carrer del Roser. La família dels Giblé estava en el carrer Sallagosa, 14, cantonada amb la plaça de Sant Joan, segons sembla (3).

L'antiguitat de la nissaga Giblé es pot estudiar millor, però, en les nostres investigacions d'onomàstica no he pogut trobar aquest nom o topònim abans del segle XVII; a Navès hi ha la casa Ciplè, que en l'ortografia dels documents del segle XVII s'escriu Giple o Giblé. Podria ésser de procedència gascona, o bé occitana. Durant la segona meitat del segle XVI i primers anys del XVII hi hagué al nostre país molta immigració francesa.

Sembla que Marià i Teresa no tingueren més que una filla, que no els pogué heretar. Sigui per aquest motiu, sigui per la bona saó religiosa d'aquesta família, ben tost aparegué la seva sensibilitat social en una època en què alternaven les guerres civils amb les crisis econòmiques i algunes epidèmies. Els seus antecedents polítics venien condicionats pels seus càrrecs i per una situació familiar que s'avenia millor amb el règim establert i una mentalitat liberal, que també tenien moltes famílies notables de Berga. Marià de Gironella morí el 1867. Des d'aquesta data la Sra. Teresa tingué com a consellers el Dr. Ramon Saló uns vuit anys. Esmerçà la seva influència en apaivagar les

venjances contra els carlins, que el 1873 s'havien fet amos i destructors de la vila. Mn. Ramon Casals i Casòliva continuà la seva obra social i benèfica.

Institucions religioses

El matrimoni Gironella Giblé creà una residència per a noies pobres el 1856 o poc abans. Fins aquí la seva idea era la de protegir, educar i instruir noies pobres o òrfenes que residien en una casa de la seva propietat. Qui en tindria cura? Era un temps de fundacions religioses que portaven una línia semblant. De moment aquests senyors pensaren en les religioses carmelites de la fundació d'una altra viuda, Joaquina Vedruna i de Mas. La casa resultava petita i s'havia de muntar millor.

Per a subvenir aquestes necessitats es presentaren dos preveres amb les respectives associacions religioses de noies, de finalitats semblants però de normes diverses. Mn. Antoni Sant i Maura, nat d'una altra família notable de Sant Llorenç de Morunys, havia reunit una colla de noies en una casa seva amb capella de la Mare de Déu de la Mercè, en el seu mateix poble, el 1864 o abans ja s'havia procurat una casa a Berga, que seria la que consta que li vengué el mateix Dr. Saló i Badia (vd. lletra del 19 maig 1875); també havia establert una casa a Solsona. La missió d'aquestes noies de Mn. Sant era tenir cura dels malalts; els posà una regla molt estricta, portaven una vida de pobresa, de treball i mala alimentació, i algunes noies es desceien i altres es passaren a l'institut del Dr. Saló. Malgrat això, Mn. Sant volia unir la seva associació amb la del Sr. Saló; tot seguit, el 8 d'octubre de 1865 es crigué al vicari general, Dr. Jaume Segarra, que enviava a Roma una de les seves religioses per a aconseguir l'aprovació de la seva

fundació, i li demanava una carta de presentació. El malestar de les seves religioses provenia, com es comprova en la correspondència, tant del temperament idealista i inflexible de Mn. Sant, com del mal caràcter de la superiora que els havia posat en la institució. La germana i una altra acompanyant tornaren de Roma sense haver aconseguit el seu objectiu.

Per la seva banda el vicari general escrivia al Dr. Saló que procurassin fer la unió de les dues associacions, amb una regla adient. Mentrestant, les tres noies que es separaren de Sant tenien cura dels 5 pobres asilats a la casa-empar dels Srs. Gironella i Giblé; aquests n'estaven contents i començaren de perdre confiança amb Mn. Sant. En l'associació fundada pel Dr. Saló, no s'hi proposava l'ensenyament de les nenes, perquè a Berga ja hi havia les Carmelites de la Mare de Vedruna que complien amb aquesta missió, ni tampoc pretenia que fessin vots; per això tampoc estava d'acord amb el vicari general de fer la unió de les seves religioses amb les Terciàries Mercedàries del P. Tenas, que es dedicaven a l'ensenyament i feien vots religiosos. Amb el consentiment dels PP. Mercedaris de Barcelona, el Dr. Saló havia donat a les seves religioses el nom d'Esclaves Mercedàries i no volia que ingressessin en les Terciàries Mercedàries, com ho exposa en lletra del 25 juny de 1866 al mateix P. Tenas: *(La idea de abrir un asilo a doncellas que desean llevar una vida religiosa y no pueden, por su edad, pobreza, falta de instrucción, entrar en ningún Instituto religioso; así es que admitimos a cualquiera que no haya cumplido 40 años, sea o no instruida, o con tal que tenga virtud, o deseo verdadero de adquirirla. Ellas además han de vivir con las pobres amparadas como verdaderas hermanas, de modo que lo mismo han de fregar, amasar, lavar coladas de la Superiora, que de la última pobre amparada, no habiendo mas diferencia entre las Hermanas i amparadas que la del médico y de que aquellas han de ser modelos de virtud y han de dormir i vivir con más austeridad. Son bastante semejantes a las Hermanitas de los Pobres, con las diferencias de que aun viven con más parsimonia y no salen a mendigar, como lo hacen las Hermanitas. Su alimentación es la de la clase pobre; así es que gastan poco, y como trabajan para ganarse el sustento, resulta que con la venta que V. (P. Tenas) necesita para una casa de Terciarias podrían fundar quatro de estas. (...). Se desea que las hijas de este Instituto lleven el hábito o Escapulario de una orden, que se presenta con un distintivo religioso; y se optó por el de la Merced. A la orden no se le pide más que esta favor, y lo de participar en sus bienes espirituales, conservando en lo demás su exclusiva*

dependencia del Ordinario de la Diócesis, con quien están ordenadas).

Aquí es donava un enfrontament entre tres institucions religioses. El vicari general primerament aconsellà la unió de l'associació de Mn. Sant amb l'institut del Dr. Saló; quan aquest li féu veure la desavinença entre les religioses d'aquestes fundacions, el Dr. Segarra li recomanà la unió amb les Terciàries del P. Nolasc Tenas; tampoc no fou viable.

Des de finals de 1866 les propostes del Dr. Saló es dirigien cap a la compra de la casa que tenia Mn. Sant, procedent de l'herència de Ramon Vilardaga, i amb la idea que la comprés el mateix vicari general. En els primers temps, la casa-empar estava prop de la casa dels protectors; la casa es feia pe-

tita i fins s'havia parlat de sol·licitar el convent de Sant Francesc, desamortitzat i a mans de l'Ajuntament. Les religioses del Dr. Saló eren a la casa que després comprà la família Buxadé, al carrer del mateix nom i per tant molt apartades; per això el Dr. Saló volia reunir la casa-empar i les religioses, però no en la mateixa casa, sinó en una de veïna, on hi pogués tenir el noviciat i la vida conventual.

Tant el vicari general, com molta gent de Sant Llorenç de Morunys posaren reserves i prohibicions a l'obra de Mn. Sant, però no desistí de la norma adoptada; quan fracassà el viatge de les seves religioses a Roma, determinà d'acudir-hi ell mateix; d'aquest viatge ja no tornà, perquè hi morí. Les seves religioses passaren a Girona i Figueres; el

L'Amparo, al Call Nou de Berga, ara carrer de Balmes, va ser seu de l'escola de les germanes Dominiques. Actualment acull la Llar Sta. Maria de Queralt. ARXIU DOMINQUES

bisbe de Girona agregà a les Germanes de Sant Josep les que no se n'havien tornat a casa; era el 1870. També el Dr. Saló donà llibertat a les seves religioses.

Per una lletra del 8 de març de 1869 ens assabentem que la Sra. Teresa Giblé i de Gironella havia fet un acord amb sor Paula del Puig, superiora de les Germanes Carmelites, per a dirigir la casa-empar. Així doncs, les Germanes Terciàries del Carme continuaren el manteniment, l'educació i l'ensenyament de les nenes i noies uns 17 anys.

El Dr. Saló, durant els anys 1859 i 1877, fou ecònom de la parròquia de Berga. Des de l'any 1870 el conseller i nou protector de la casa-empar fou el beneficiat Mn. Ramon Casals, que també hi esmerçà els seus béns.

Institució definitiva

Fou el matrimoni Gironella-Giblè qui creà un refugi per a noies pobres, òrfenes o per a altres nenes de famílies sense recursos, i aquesta casa era de la seva propietat, fora de les antigues muralles de la vila. La casa empar, el 1867 ja estava al Call Nou, núm. 6; procedia de l'herència Vilardaga.

Aquesta casa es mantenia per les aportacions de la Sra. Teresa, per les que aconseguien les Terciàries Carmelites i pels donatius de Mn. Casals. Segons el document de l'Arxiu Parroquial de Berga, amb data de 1878, la Sra. Teresa deixava en testament un capital, sobretot en immobles, d'una vàlua de 25.000 lliures; es podria comptar amb aquests 12.500 duros. Quan entrà en la direcció de l'Amparo Mn. Casals, podria ser que no conegués aquest testament, ni el capital llegat a la institució. Al mateix temps, la casa comprada per Mn. Sant, que poc abans de la seva mort havia posat a nom de la Sra. Teresa i de Mn. Costa, altre beneficiat de Berga, interessava a Mn. Casals per a casa empar, però Mn. Costa en demanava 2.000 duros, preu que era exagerat. Mn. Casals en donava 15.000 rals. Mn. Costa estava disposat a cedir a base d'una compensació sobre el patrimoni de la casa Gironella, i deixaria per a la Sra. Giblè el que restava de l'herència Vilardaga. Mn. Casals considerà aquesta capmàs com un tort a la senyora, que tan aviat com se n'assabentà tornà a Berga des de Santpedor, on s'havia desplaçat eventualment segons sembla (1875). Ella volia que tota l'herència Vilardaga passés a l'Amparo. Abans de 1884, Mn. Casals havia comprat la casa o les cases que utilitzava la institució, a la qual ell també deixava els seus béns (4).

En aquesta data hi havia cinc germanes terciàries, que tenien cura d'una trentena de nenes pobres. Ja havia mort la Sra. Teresa i tothom considerava Mn. Casals el fundador de la casa-empar; en tenia la suprema direcció i era qui tractava amb el Dr. Segarra i els seu successor. Aquest mateix any obtenia el permís de tenir el Santíssim. Sagrament en la capella de la casa i que s'hi pogués celebrar cada dia la missa; el capellà que feia el servei era un altre.

Les carmelites hagueren de deixar aquesta casa. Llavors fou quan Mn. Casals pensà en les Dominiques del P. Coll, que tenien intenció de fundar convent a Berga. Mn. Casals, ja vell, deixà un interlocutor, que fou Mn. Josep Santasusana de Manresa. Aquest convingué amb la mare general en unes condicions: Mn. Casals els cediria en emfiteusi quatre cases, horts i algunes rendes; les germanes tindrien gratis en el col·legi 23 nenes pobres, que farien vida a la

casa; per les finques, abonarien un cens anyal de 21 ptes, que cobrarien els administradors del patrimoni de l'Empar i els successors, que havien d'ésser els marmessors de Mn. Casals.

Mn. Ramon Casals, que no s'ha de confondre amb el seu omònim que el 1881 fou vicari capitular del bisbat, era home de moltes escriptures; el trobem com a marmessor del testament del Dr. Saló i, com a comunitari, hagué de representar els preveres de Berga i en aquest cas mantingué força correspondència amb els vicaris capitulars del bisbat. El 24 de maig de 1886 havia fet testament, on redactà unes disposicions que no s'acabaven de concretar, perquè ho deixava en gran part a la voluntat dels marmessors o de posteriors aclariments o escriptures; en aquest testament els marmessors foren els reverends jurats de la comunitat i les Germanes Terciàries Dominiques, que feia poc residien i dirigien l'Amparo. Aquests marmessors foren fets hereus universals per Mn. Ramon (5). En una altra escriptura signada el 31 de maig, o set dies després del testament, exposà les bases resumides abans. Llavors les superiors hi enviaren les germanes Roser Ventayol, Roser Bosch, Engràcia Martí, Josefa Parcerisa i Antònia Planas. Les contrarietats vingueren quan morí Mn. Casals, a finals del 1887; el 30 de setembre féu un altre testament, que en l'escriptura consta com a codicil, i això no s'avenia amb el pacte signat el 1886; hi posà com a marmessors les Germanes Dominiques, i que hi hagués, quan ell morís, tres sacerdots i dos senyors de Berga. Les persones de confiança de Mn. Casals les trobem escrites en una llibreta de Ramon Pujol i Thomàs, que es conserva a l'Arxiu Parroquial de Berga; en un testament que es disposava a fer el 1884, posava per marmessors el Dr. Antoni Comellas i Cluet i els Mns. Miquel Buscallà i Teixidor, Ramon Nogueras i Fàbregas i Ramon Escolà; els senyors Ramon Pujol i Thomàs, Josep Blanxart i Grau i Francesc Martín i Carpi; la Mare Superiora de l'Amparo, la Superiora de l'Hospital de Pobres de la ciutat, i a més Pere Pujol i Thomàs, Gil Roca i Casòliva, Antoni Riu i Tranchs, Mercè Paula i Riu i la seva neboda Ramona Comellas i Casals.

En el plet suscitat les coses es posaren a favor de la institució, i les dominiques continuaren amb la casa-empar. Com a escolars, també hi admeteren nenes que podien abonar una quota mensual; un altre complement de l'economia era una subvenció de la Diputació de Barcelona i de l'Ajuntament de Berga. Amb la proclamació de la República de 1931 foren suprimides aquestes ajudes, però el col·legi tirà endavant; rebé

altres llegats de Mn. Ramon Rota, de la Sra. Josefa Viuda de Minobas, de Mn. Joaquim Serra i de les Srtes. Pietat i Pilar Ferrer. Durant la guerra del 1936, algunes religioses, traient tot aparell religiós, continuaren amb la cura de les asilades fins al 9 de setembre del mateix any. Acabada la guerra es restaurà la institució, amb molt d'entusiasme, fins que el 1970-1971 el nou col·legi continuà sota la direcció i propietat de les Dominiques de l'Anunciata (6).

Notes

1. Parroquial de Berga; Matrimonis, t. II, f. 72. VILARDAGA, J.: *Història de Berga*, Manresa, 1890 p. 317.
2. Íd. Baptismes (1978), f. 146. Òbits (2 de juny 1880).
3. A.C.A. Fons notarial de Berga. Fons de St. Joan de Jerusalem, 1082, plec en 8 u. Registre de la Propietat de Berga. A. C. Berga *Padrón de Berga*, 1877.
4. A. parr. de Berga; plec de folis. A. D. S. Correspondència del Dr. Jaume Segarra; Berga.
5. A. N. de Berga. Not. Corominas, f. 451.
6. Informació impresa de les Germanes Dominiques.

Antoni Bach Riu

Arxiver i historiador

EVOLUCIÓ COMERCIAL AL SEU SERVEI

FERRETERIA SISTACH

**DOMÈSTICA
INDUSTRIAL
BRICOLATGE
CAMP I JARDÍ
MENATGE
FUSTES**

Av. Canal Industrial s/n
ÀREA COMERCIAL EL CANAL
Tel. (93) 821 31 11
Fax. (93) 822 02 65
BERGA (Barcelona)